

## СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

**Постановка проблеми.** Незалежність українців від власної волі відійшла в минуле. Спільний біль і спільні перемоги проявилися в підвищенні громадянської чутливості, відповідальності людей один за одного, позначилися на розгалуженості соціальних зв'язків між ними, що з'явилися останнім часом і ґрунтуються на двох цінностях: життя в суверенній державі та можливість самовияву й ініціативи кожного громадянина. Переконавання й ментальні установки, які нещодавно здавалися непорушними, відійшли майже відразу.

Українці перебудовують власну ментальність, позбавляючись цілої низки комплексів, серед яких найбільш значущими є такі: комплекс меншовартості, комплекс безініціативності і безвідповідальності, комплекс стереотипів[3].

Історію волонтерського руху досить важко простежити, оскільки раніше точно ніхто не фіксував такого роду діяльність. Але сама історія людства вказує на те, що ні одному суспільству були не чужі ідеї добровільної і безкорисливої допомоги.

Дослідженням поняття та розгляду розвитку волонтерства як явища України та світі займалися такі науковці, як О. Безпалько, П. Буасьє, Н. Заверико, А. Іванова, Ю. Пермяков, Л. Полехін та ін. Для опису змісту, напрямів та форм волонтерської діяльності в суспільстві ми використовуємо праці О. Решетнікова, А. Ходорчука, Е. Холостової, О. Безпалько, Р. Вайноли, Т. Голованової, Т. Друженко та інші[1, с.9-11].

Характеристику шляхів залучення добровільних помічників до діяльності навчально-реабілітаційного центру висвітлюють М. Азгазі, Е. Акімов, Н. Геллер, Е. Гладков, Н. Заверико, Є. Камалдінов, Т. Лях, О. Мітрохін, С. Попов та багато інших.

З'ясуванням особливостей роботи волонтерів та їх ролі у реалізації соціальних проєктів займалися Р. Кравченко, Т. Лях, О. Решетніков.

Виявленням труднощів та ризиків волонтерської діяльності, шляхів їх попередження та подолання займалися Е. Лепуков, Т. Лях, С. Маккарлі, Л. Полехін, Д. Романовська, Т. Ронґінська[1, с.12-15].

**Метою дослідження** є розглянути причини активізації та перспективи розвитку інституту волонтерства в Україні у зв'язку із змінами, що відбуваються в ментальності українського народу.

**Волонтерство** – добровільна діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства і яка не переслідує цілей отримання прибутку, отримання оплати або кар'єрного зростання; метою якого є всебічне задоволення своїх особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям[1, с.74].

В Україні ідея волонтерства йде в далекі часи, вглиб історії, коли українці, виховані на моральних і етичних традиціях християнства, подавали безоплатну допомогу нужденним співгромадянам.

Радянський час породив піонерські та комсомольські загани, в яких діти та дорослі повинні були працювати на благо суспільства. Участь у цих загонах була примусовою, що, у підсумку, спотворило розуміння про трудову діяльність на добровільних засадах.

Після розпаду Радянського Союзу партійні загани були ліквідовані. Люди стали все більше думати про власну наживу і забули про працю на благо інших на роки [3].

Сьогодні в нашій країні з'являється нове розуміння волонтерства. Все більше людей виявляють соціальну активність та свідомість. Молодь бере участь в акціях допомоги дітям-сиротам, учасникам АТО та людям з обмеженими можливостями, очищають місто і здають донорську кров.

Волонтерська діяльність у сучасних умовах ґрунтується на таких основоположних засадах:

- добровільність та добротність;
- законність;
- гуманність та гідність;
- спільність інтересів і рівність прав її учасників;
- гласність;
- відповідальність;
- конфіденційність[6, с.21-23].

Волонтерство в Україні не є тимчасовим явищем, воно стало наслідком ціннісних змін у свідомості українців, а якщо в країні з'явиться політична сила, яка розумітиме зміст волонтерства і цінитиме якість соціального капіталу, сконцентрованого у волонтерських структурах, то це зможе забезпечити розширення цього руху в Україні та підвищення якості надання волонтерської допомоги.

Як відомо, з 2011 року Україна має спеціальний закон, який регулює діяльність волонтерів. Закон України «Про волонтерську діяльність» містить легальне визначення волонтерства: волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. В свою чергу, волонтерською допомогою вважаються роботи та послуги, які виконуються або надаються волонтерами безоплатно [4].

Завдання, які можуть бути виконані волонтерами, зазвичай цілком відповідають завданням оплачуваного персоналу, а волонтери використовуються, як асистенти або помічники в тих сферах діяльності, які залишаються важливими на досягнення цілей програми.

Робота волонтерів повинна бути організована ефективно і вестися професійно. Волонтерами може виконуватися будь-яка робота, а не тільки елементарні речі, що не вимагають професійної підготовки.

Волонтер – це не тільки помічник чи соціальний працівник, що піклується про інших, він може бути вчителем, фахівцем з комп'ютерів, політиком, інженером або дизайнером, тощо.

Становлення волонтерського руху в Україні сьогодні відбувається за кількома основними напрямками, який має такі особливості:

Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях – наданням допомоги різним категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчання, розвитку. Таке спрямування волонтерів будь-якого віку сприяє їхній творчій і соціальній самореалізації, саморозвитку та самоспостереження;

Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам реалізувати: соціальну політику – допомога освітнім закладам у навчально-виховній роботі, установам соціального забезпечення – в роботі з дітьми та молоддю з особливими потребами та людьми похилого віку;

Волонтерська діяльність є наслідком творчого саморозвитку, навчання інших, але ця діяльність не є професійною;

Педагогічно спрямована волонтерська діяльність, по суті, виступає механізмом розвитку особистості, її соціалізації і духовного становлення. Цей напрямок розвивається в дитячих та молодіжних об'єднаннях, в різних групах при Центрах соціальних служб сім'ї і молоді[5, с.36-38].

Таким чином, волонтерська діяльність – це шлях самопізнання і самоперевірки. Тому в добровільній роботі беруть участь різні категорії волонтерів, людина будь-якого віку й статі, з будь-якою освітою, яка спроможна відчувати означені потреби інших людей і на добровільних засадах допомагати їм, але професійно.

Багато років поспіль соціологи ставили в анкетах питання: «Чи пишастесь ви своєю країною?» І велика частина респондентів не приховувала скепсису: чим пишатися – світоглядною аморфністю, звичною «хатою скраю»? Тепер усе змінилося. Зараз спостерігається зростання гідності народу, орієнтації на самореалізацію, що додає українцям упевненості в собі, допомагає знайти опору на традиційні й нові цінності й внутрішню єдність з іншими людьми.

«Якщо розглядати ціннісну ментальність українців як сплав інтелекту й почуттів, то це досить близько до духу – а він «злітає», – говорить А. Ручка. – З 2012 року найбільший стрибок спостерігається в оцінках державної незалежності України. У ментальності населення підвищився індекс участі в політичному житті. Якщо буде розбудовуватися демократія, разом з «просвітлінням» ментальності зросте участь людей у реальних діях. Надзвичайні події послужили причиною підвищення креативного індивідуалізму» [6, с.36-37].

Сьогодні основна спрямованість волонтерства у нас мілітаризована. Проте волонтери не тільки рятують життя і здоров'я бійців та інших постраждалих у військових діях на Сході, але й допомагають їм вирішити соціальні проблеми, повернутися до мирного життя, переселенням – облаштуватися на новому місці. Якщо в країні з'явиться політична сила, яка розумітиме зміст волонтерства і цінитиме якість соціального капіталу, сконцентрованого у волонтерських структурах, то це дійсно зможе забезпечити розширення цього руху в Україні та підвищення якості надання волонтерської допомоги. Тому можна погодитися з експертом зі стратегій, членом Нестерівської групи Євгеном Глібовицьким, який вважає, що волонтерство в Україні не є тимчасовим явищем, воно стало наслідком ціннісних змін у свідомості українців, а коли змінюються цінності, то це надовго [7].

Слід зазначити, що головною проблемою волонтерського руху в Україні залишаються, передусім, труднощі організації волонтерської діяльності. Тому перспективною подальшого дослідження є те, що організаторам волонтерського руху потрібно не тільки ознайомитися з історією руху інших країн, організувати роботу і контроль, навчитися складати робочі плани та ставити завдання для волонтерів, а й завжди враховувати думку і досвід самих добровільних помічників.

Узагальнюючи вищесказане, можна констатувати, що зміст волонтерства – це добровільний вибір, що відбиває особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті людських співтовариств; воно сприяє поліпшенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності; виражається, як правило, у спільній діяльності в рамках різного роду асоціацій; сприяє реалізації основних людських потреб на шляху будівництва більш справедливого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій. Як ми бачимо, волонтери спроможні працювати у профілактичному, інформаційно-просвітницькому, рекреаційному, реабілітаційному, соціально-рекламному, соціально-побутовому, охоронно-захисному, діагностико-корекційному напрямках.

#### *Література*

1. Волонтерство : [порадник для організатора волонтерського руху / укл. Т. Л. Лях] ; авт. кол. : О. В. Безпалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н. В. Зімоверх та ін. – К. : ВГЦ «Волонтер», 2014. – 176 с.
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
3. Доля І. М. Волонтерство як форма участі молоді в громадському житті [Електронний ресурс] / І. М. Доля. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Закон України «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20110515>
5. Лещенко Д. С. Правове становище волонтерських організацій в Україні та за кордоном / Д. С. Лещенко. // Правова система : теорія і практика – 2008. – №1. – С. 35–41
6. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / заг. ред. І. Звереві, Г. Лактіонової. – К. : Науковий світ, 2017. – 49 с.
7. Режим доступу: <http://povin.com.ua/zhiti-ne-tak-yak-ranishe-volonterstvo-103250/>.